

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Цветан Илиев Петков

на академичната и научно – приложната дейност на доц. д-р Юлия

Георгиева Добрева

във връзка с обявен в „Държавен вестник“ бр. 28/06.04.2021 г. конкурс от

Висше училище по застраховане и финанси – София за редовен

„професор“ в областта на висшето образование 3.8. Икономика, научна

специалност „Институции и устойчиво развитие, поведенческа

икономика“

Рецензията е изготвена в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за неговото приложение (ППЗРАСРБ), както и във връзка със Заповед 108/18.06.2021 г. на Ректора на ВУЗФ за определяне състав на научно жури. Тя е съставена от три части и заключение, включващи изисквания към кандидата и към неговата учебна и научноизследователска дейност.

Изисквания към кандидата

(чл. 29 ЗРАСРБ и чл. 60 и 61 ППЗРАСРБ)

Доц. д-р Юлия Георгиева Добрева е родена 16.07.1978 г. в гр. Исперих. През 2001 г. се дипломира в ОКС „Бакалавър“ по специалност „Английска филология“ на СУ „Св. Климент Охридски“ – София, след което 2002 г. придобива магистърска степен по „Британска и американска литература и култура“ в същия университет. От 2005 г. е магистър по „Стопанско управление“ от СУ „Св. Климент Охридски“. През 2011 г. придобива ОНС „Доктор“ по научна специалност 3.8. Икономика“ (Политическа икономия), защитавайки успешно дисертационен труд на тема: „Оптимизационното моделиране при изследване на устойчивото развитие“ (Диплома № СУ 2011 – 35, издадена на 20.12.2011 г.).

Кандидатът в конкурса Юлия Добрева започва своята професионална реализация през 2000 г. като експерт и главен експерт в „Държавен фонд „Земеделие“ – Разплащателна агенция, където работи до 2010 г. В периода 2011 – 2017 г. работи като специалист и главен специалист в дирекция „Корпоративно банкиране“ на Централна кооперативна банка АД. От декември 2017 г. до юни 2018 г. продължава професионалното си развитие в Търговска банка Д АД на длъжност „Съветник на

акционера“, а от юни 2018 г. до настоящия момент заема длъжността „Ръководител отдел „Корпоративно банкиране““ в същата банка.

Академичната кариера на доц. д-р Юлия Добрева започва през 2012 г. първоначално като хонорирован асистент, а в последствие като главен асистент във ВУЗФ. От 2017 г. до настоящия момент заема академична длъжност „Доцент“ по „Икономика (устойчиво развитие)“. Успоредно с академичните длъжности кандидатът в конкурса има и административни ангажменти, като директор на направление „Икономика“ във ВУЗФ.

В периода 2013 – 2020 г. доц. д-р Юлия Добрева участва в разработването и реализацията на следните научни проекти, финансирани със средства от ЕСИФ и от национални източници:

1. BG051PO001-3.3.06-0053/13.08.2013 Министерство на образованието и науката Европейски социален фонд 2007-2013, Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“.

2. 2016-1-BG01-KA203-023754, Open Mind – gamified platform & open online course in Social Entrepreneurship for female earners and students from diverse fields of study (финансиран по програма Еразъм+).

3. 764357 MAGNET – Migrant Acceleration for Growth Network for Entrepreneurship Training, International Project, Funded by the Executive Agency for Small and Medium-sized Enterprises (EASME) under the COSME programme.

4. Ръководител екип за изготвяне на многотомник – Том Първи – Поглед към икономическото развитие на България – от пост социализъм към интеграция в ЕС (1990-2020) – предаден за публикация към изд. Св. Григорий Богослов - 2021 г.

5. Подготовка на изследване на тема „Проучване на средата за аспектите на екологията, социалната отговорност и корпоративното управление (ESG)“ по поръчка на БФБ, 2021 г.

6. Ръководител на екип за изготвяне на Пакет от мерки за преодоляване на кризата от разпространението на COVID-19 в България, представен на МС – 2020 г.

7. Ръководител екип по изготвяне на становище на ЛНПИ към ВУЗФ по проект на Национален план за възстановяване и устойчивост на България, представен на МС – 2020г.

8. Ръководител екип за изготвяне на Кризисен оперативен план за преодоляване на икономическите и социални последици от разпространението на епидемията от COVID-19 в България, 2020 г.

9. Ръководител екип по изготвяне на становище на ЛНПИ към ВУЗФ по проект на Програма за развитие на регионите 2021-2027, представено в МС 2021 г.

10. Подготовка на сътрудничество за съвместна дейност с Kinnaird College, Pakistan, 2019.

11. Подготовка на сътрудничество за съвместна дейност с Marmara University, Turkey, 2019.

Доц. д-р Юлия Добрева е единствен кандидат по конкурса. От направената проверка по документи се вижда, че не са допуснати нарушения по конкурса. Спазени са законовите изисквания и изискванията на Висше училище по застраховане и финанси – София.

Изисквания към учебната дейност

(чл. 29 (4) и чл. 29 „б” (2), т. 1 от ЗРАСРБ и чл. 61 (2), т. 1 от ППЗРАСРБ)

Във ВУЗФ доц. д-р Юлия Добрева преподава дисциплините: „Устойчиво развитие на икономиката“ (ОКС „Бакалавър“), „Глобалистика“, „Банков рисков мениджмънт“, „Мениджмънт на банковите разплащания“ и „Потребителско поведение. Поведенчески финанси“ (ОКС „Магистър“). Освен това, от 2012 г. към днешен ден доц. Добрева е почетен лектор в University of Sheffield, CITY College – София, където чете следните дисциплини на английски език: Introduction to Accounting (Въведение в счетоводството), Principles of Accounting (Основи на счетоводството), Management Accounting (Управленско счетоводство), Business Economics (Бизнес икономика), Financial Management (Финансов мениджмънт), Operational Management (Оперативен мениджмънт), Corporate Finance (Корпоративни финанси) и Sustainable Development (Устойчиво развитие). Кандидатът има публикуван 1 учебник след придобиване на научното звание „Доцент”. Той е пряко свързан с преподаваните учебни дисциплини.

Учебната натовареност на доц. Добрева съответства на приетите от ВУЗФ нормативи, както и на изискванията на ЗРАСРБ за заемане на академична длъжност „Професор“.

Изисквания към научно – изследователската дейност

(чл. 29 (1), т. 3, т. 4, чл. 29 „б” (2), т. 2 от ЗРАСРБ и чл. 60 (1) т. 3 и т. 4, чл. 61 (2) т. 2 от ППЗРАСРБ)

Доцент д-р Юлия Добрева представя за рецензиране 31 научни публикации. От тях 2 монографии, 1 учебника, и 28 студии, статии и доклади. От представената от кандидата по конкурса справка за публикационната дейност е видно, че 22 публикации са на английски език в престижни международни научни списания. Една част от научните разработки са в съавторство, като за целта са представени съответните разделителни протоколи.

Основният **монографичен труд**, с който доц. Добрева участва в конкурса е на тема „*Институции и икономическо развитие*“. Обемът на изследването е 192 страници.

Монографията е структурирана в увод, изложение в десет глави, заключение и използвана литература. В библиографията са посочени 90 източника на информация. Голяма част от тях са цитирани в основното изложение. Цитирането е коректно. Включени са десет фигури и четири таблици. Табличният и графичен материал съдържа коректно посочване на източниците на информация.

Актуалността на темата за връзката между икономическото развитие и институционалния ред е безспорна. Отдавна е стигнато до общото убеждение, че икономическото развитие се нуждае от институционално регулиране и намеса. Без категоричен отговор, обаче, е все още въпросът – кой е оптималният размер на институционалната намеса и от какво се определя. Като правилен мога да определя демонстрирания от автора изследователски подход. По-конкретно доц. Добрева изследва въздействието на институциите върху икономическото развитие, но и самото икономическо развитие като определящо съдържателния характер на институционалния ред. Според мен това предполага цялостен поглед върху научното поле на проблематиката.

Положителна оценка заслужават следните достойнства на рецензирания труд: ясно поставена цел и задачи на изследването, както и добре формулирана научна хипотеза; подробна структура на изследването – включените въпроси в съдържанието осветляват в пълнота ролята на институциите за развитие на икономиката и на отражението върху обществото на протичащите процеси на институционална намеса в този процес; използвани са съвременни данни, цитирани от авторитетни източници като Световната банка и др.

Важен принос на изследването е подкрепата на твърдението на автора, че институционалният анализ има две основни цели – да установи дали съществуващите институции имат особен принос към развитието на обществата и икономиките и също така дали е възможно да се създадат институции, които в значителна степен да подобрят благосъстоянието на обществото или чрез които проблемите и неефективността биха могли да бъдат преодолени.

Заслужава адмирации демонстрираният от доц. Добрева критичен преглед на взаимовръзката между институциите, бизнеса и обществото, при който обстойно е представен механизмът на институционално въздействие за гарантиране на икономическо развитие. Подчертана е ролята им за създаване на социални структури и подобряване на социалното развитие, както и приносът им за цялостния процес на оформяне на солидна връзка между икономиката и социалното благосъстояние.

С ролята на научен принос мога да окача доказването на тезата, че икономическото развитие не е единен процес. Авторът подчертава, че развитието е комплициран процес, който се направлява основно от механизми за постигане на икономически растеж чрез акумулиране на капитал. Освен това, като комплексен

феномен, то обвързва силно специфичните процеси, произтичащи от неразривната връзка между институциите, бизнеса и обществото.

Както всяко подобно изследване, представената за рецензиране монография демонстрира и някои слабости. Тях мога да очертая в следните направления: прекалена раздробеност на отделните глави и параграфи, което ги превръща в маломерни и нетипични за подобна разработка; на места в изложението по глави публицистичния стил надделява над научно – изследователския; декларативност на изказани твърдения и недостатъчна подкрепа с данни за извършване на обосновани заключения и др.

Посочените слаби моменти по никакъв начин не омаловажават достойнствата на разработката. Всеки, който се занимава с научни изследвания, осъзнава много добре проблемите, свързани с трудността за набиране на информация по определени проблеми.

Втори важен елемент от научно – изследователската и преподавателската дейност е учебната литература, с която кандидатът участва в конкурса. Това е **учебник** по „Поведенческа икономика“. Той е разработен за практическите нужди на обучение във ВУЗФ на студенти – редовна, задочна и дистанционна форма. Учебникът е посветен на по-широката проблематика на поведенческата икономика, част от която разбира се са и поведенческите финанси. Той е структуриран в рамките на двадесет и една теми, които разглеждат основни аспекти на поведенческата икономика. Съдържанието на темите е логично и последователно изложено, мисълта е ясна и понятията, които са обект на учебника, са представени на достъпен за студентите език. След всяка от темите авторката е подготвила въпроси за самоподготовка и списък на ключовите термини, а на края на учебника е представен обширен тест със затворени въпроси, като неговите отговори също са дадени за улеснение на студентите.

Друга силна страна на представения за рецензиране учебник е наличието на множество достъпни примери, които илюстрират философията на поведенческата икономика.

За сериозна научно – изследователска дейност на доц. Добрева говорят и двете **студии**, които тя представя в списъка с публикации за участие в конкурса. Те се припокриват в съществена степен със съдържанието на монографичното изследване, за което стана дума вече по-горе.

В студията „*Фактори за устойчиво икономическо развитие на съвременните икономики*“ авторът защитава няколко основни тези, които имат съвременно звучене и отразяват наболелите проблеми на съвременното икономическо развитие на глобално равнище. Първата от тях е свързана с това, че е налице един определен комплекс от фактори, които оказват сериозно въздействие върху потенциала за развитие както в напредналите, така и в по-изостаналите страни. Заедно с това е направен опит да се идентифицират и типични за отделните групи страни фактори, които ги отличават по степен на развитие. Тези фактори авторът разделя в две основни групи – с чисто икономически и със социално – икономически характер.

На второ място, доц. Добрева е намерила доказателства в подкрепа на разбирането, че социално – икономическите детерминанти на развитието са човешкия капитал, образованието, здравеопазването, политическа свобода и нивото на корупция, желанието за развитие.

От трета страна, като самостоятелен фактор с особено приоритетно значение за развитието е изведен приносът на човешкия ресурс. В по-конкретен план доц. Добрева го обвързва с функционалността на образователната система и здравеопазването за степента на икономическо развитие, където човешкият фактор е едновременно субект и обект на въздействието.

Втората студия е озаглавена от кандидата в конкурса като „*Модел и особености на прехода към пазарна икономика*“. В съдържателно отношение тази публикация също се припокрива в основна част с глава от монографичното изследване. С разработването на студията авторът си поставя за цел да представи основните характеристики на прехода към пазарна икономика, като разгледа модела на приватизация в някои държави от т. нар. Източен блок. За обект на изследването доц. Добрева е определила преходът и приватизационните модели на държавите от централна и източна Европа след промените през 1989 г. и преминаването от планова към пазарна икономика. Основната отстоявана теза е, че преходът към пазарна икономика не е унифициран модел, а има своите специфични проявления в различните държави с различна степен на успех при постигнатите резултати. Според автора това намира израз във възприетите и приложени модели за приватизация и реструктуриране на икономиката. Относно постигнатите научни резултати от изследването мога да кажа, че доц. Добрева е намерила свое достойно място сред изследователите на проблематиката, свързана с трансформацията на обществено – икономическото развитие в посока на установяване на демокрация и пазарна ориентация на икономическите процеси в страните от ЦИЕ.

Заедно с това бих искал да препоръчам на автора една по-висока степен на задълбочаване на изследването с представянето на повече данни и сравнения по страни. Това би повишило научната стойност на публикацията и създава предпоставки за идентифициране на още фактори на развитието на трансформационните процеси, които и до днес не са приключили напълно в част от страните от ЦИЕ, в т. ч. и у нас.

По отношение на научно – публикационната дейност на доц. Добрева като цяло мога да направя заключението, че тя обхваща много актуални проблеми на съвременното икономическо развитие – ролята и значението на институциите, необходимостта от тяхното трансформиране съобразно днешните и бъдещите насоки на технологично обновление, идентифицирането на традиционни и съвременни теоретични концепции за обосноваване на институционалния принос за обществено – икономическите процеси в настояще време и т. н. Със значението на важен научно – приложен принос в публикациите отчитам многоаспектността на връзката „институции – икономическо

развитие“. Кандидатът в конкурса обосновава в редица свои публикации тезата, че тази връзка е и права, но и обратна.

За значимост на публикационната дейност говори и обстоятелството, че преобладаващата част от статиите са на английски език и са намерили място на страниците на престижни международни издания – две от тях са реферирани в Web of Science. В подкрепа на това мое заключение са представените в справката с цитиранията 40 позовавания и цитирания на публикации на доц. Добрева от български и чуждестранни автори.

Представените в списъка към документите за участие в конкурса **научни и практико – приложни приноси** на доц. Юлия Добрева приемам като реалистични и действително доказани. Посочените приноси в отделните тематични направления мога да обобща като използване на фундаменталното научно знание и превръщането му в конкретно приложно знание, въвеждане на нови и допълване на съществуващи изисквания към институционалното устройство на обществено – икономическото развитие.

Заклучение

На основата на представените документи по конкурса и оценката на приетите за рецензиране публикации, за кандидата могат да бъдат направени следните изводи:

- 1) Доц. д-р Юлия Добрева е единствен кандидат в конкурса;
- 2) Притежава научно – образователната степен „Доктор” и академичното звание „Доцент” и отговаря на изискванията;
- 3) Има осигурена необходимата аудиторна и извън аудиторна заетост;
- 4) Има публикуван монографичен труд и 1 учебника, които са свързани пряко с конкурса.
- 5) Чете лекции по дисциплини в ОКС „Бакалавър” и ОКС „Магистър“ (включително и на английски език), които са непосредствено свързани с конкурса;
- 6) Ръководител е на редица научно – изследователски проекти;
- 7) Под нейно научно ръководство са защитили успешно двама докторанти;
- 8) Представена е и е приета за оценка научна продукция, включваща 31 научни публикации, от които 2 монографии, 1 учебника, и 28 студии, статии и доклади.
- 9) Една част от представените трудове са публикувани на английски език и в съавторство, за които коректно е отчетно авторското участие.

В заключение смятам, че предложените за рецензиране трудове по своите качествени характеристики, приносни моменти и количество на публикациите напълно отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България. Разнообразната обществена, лекционна, методическа, научна и международна

дейност на кандидата ми дава основания убедено да твърдя, че доцент д-р Юлия Добрева отговаря на всички критерии и изисквания за заемане на академичната длъжност „Професор” в областта на висшето образование 3.8. Икономика, научна специалност „Институции и устойчиво развитие, поведенческа икономика“ в съответствие със Закона за развитието на академичния състав в Република България.

София, 02.08.2021 г.

Рецензент:

/Проф. д-р Цветан Илиев/